

Projev prezidenta republiky Petra Pavla při příležitosti zahajovací ceremonie akademického roku v Concert Hall, T'zand, Bruggy

[hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr/verejna-vystoupeni-a-rozhovory/projev-prezidenta-republiky-petra-pavla-pri-prilezitosti-zahajovaci-ceremonie-akademickeho-roku-v-concert-hall-tzand-bruggy-17387](https://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr/verejna-vystoupeni-a-rozhovory/projev-prezidenta-republiky-petra-pavla-pri-prilezitosti-zahajovaci-ceremonie-akademickeho-roku-v-concert-hall-tzand-bruggy-17387)

3. října 2023

Vážená paní rektorko Mogherini,

velvyslankyně Smith,

pane předsedo Van Rompuyi,

vážení hosté, dámy a pánové a zejména milí studenti z téměř 50 zemí.

Je mi ctí, že mohu oslovit čtvrtinu zemí světa z jednoho místa.

Nejprve mi dovoluji, abych poděkoval paní rektorce Mogherini za pozvání. Zahájení akademického roku 2023/2024 je ideální příležitostí, abych oslovil specifické publikum – skupinu lidí, kteří jsou nejlépe disponováni, aby se v příštích letech zhostili odpovědnosti za naši společnou budoucnost, a to v rámci Evropské unie i jejích státech.

V mnoha oblastech vnímáme Evropskou unii jako denní realitu. To však zároveň není samozřejmostí. Od samého počátku se EU potýkala se zlomyslnými předpověďmi svého krachu. Evropský projekt se ale opakovaně ukázal být odolnější, než mnozí čekali. Můžeme očekávat, že budoucnost nebude o nic přívětivější. Sílí skeptické hlasy, a to i v některých zakládajících členských zemích EU a tradičních baštách evropské integrace.

Dnes Evropa, ale i svět jako celek čelí velkému množství výzev. Všechny vám budou znít povědomě. Nacházíme se ve stále soupeřivějším mezinárodním prostředí. Není naléhavější bezpečnostní hrozby než ruská agrese, není náročnější geopolitické

výzvy než asertivní Čína a její přitažlivost pro mnoho zemí. Čelíme celé řadě nekonvenčních hrozeb. Naše ekonomiky jsou zranitelnější. V dlouhodobém horizontu nás čeká značná transformace průmyslu a práce, což činí náš každodenní život neznámým terotriem. Nadto prožíváme klimatickou krizi, která dále přispívá ke zhoršování životního prostředí, k ohrožení potravinové bezpečnosti nebo rozmachu nelegální migrace.

To vše pochopitelně probouzí obavy a vyvolává zlost. A poskytuje živnou půdu populistům v jejich honbě za mocí.

I přes odstrašující výzvy není důvod podléhat beznaději. Klíčovou zprávou českých prezidentských voleb, které se konaly zkraje tohoto roku, je skutečnost, že je možné uspět i s umírněným programem. Jde bezpochyby jen o začátek. Jsem si ale jist, že společně prokážeme, že otevřené společnosti mohou být úspěšné, a to jak na domácí, tak i na mezinárodní scéně.

Hlavní poselství mého dnešního projevu je, že bychom na tom byli daleko hůře bez evropské integrace a širšího strategického spojení světových demokracií. Jde-li nám o bezpečnou a prosperující budoucnost, jsou Evropská unie a transatlantická aliance naší nejlepší volbou!

O specifických rysech Evropy toho bylo napsáno již mnoho. Milan Kundera jednou popsal evropské paradigma jako „maximum rozdílnosti na minimu prostoru“. Navzdory své kulturní diversitě a staleté politické roztržitosti se Evropa opírá o společné dědictví. Toto dědictví má svou světlou i temnou stránku. Vedle vznešených ideálů a morálních imperativů si s sebou Evropa nese i paměť netolerance, válek a děsů totalitárních režimů.

V Česku jsme si tohoto dědictví vědomi. Madeleine Albright, má krajanka a patronka vašeho studia, pocítila křehkost demokracie na vlastní kůži. Stejně jako první český prezident a její blízký přítel

Václav Havel proto po celý svůj život vnímala, jakou máme společně odpovědnost. Oba věděli, jakou cenu má lhostejnost k osudu lidí v zemích postižených domácími konflikty nebo zahraniční agresí.

Dnes jsme svědkem konce globalizace, jak ji známe, a návratu geopolitiky. Proto musíme se svými nejbližšími spojenci spolupracovat jako odolné a pevné politické společenství. Pro Evropany to znamená, že potřebujeme posílit smysl pro společný strategický zájem. V roce 2012 mnozí přijali se skepsí, když EU získala Nobelovu cenu za mír. Při pohledu na nestabilitu v našem bezprostředním sousedství nyní vidíme, že šlo o oprávněnou volbu. Abychom uhájili mír a posílili svou bezpečnost ve všech podobách, potřebujeme efektivnější Evropu.

Máme důležité spojence. V první řadě Spojené státy. Občasné rozdíly v perspektivě nesmí zastřít fakt, že máme společné dlouhodobé a strategické zájmy. Spojené státy jsou naším klíčovým bezpečnostním partnerem. K bezpečnostní architektuře NATO, v níž Spojené státy nadále hrají hlavní roli, neexistuje alternativa.

Nelze dostatečně zdůraznit roli Madeleine Albrightové při obhajobě východního rozšíření NATO v 90. letech, a to jak v rámci Demokratické strany, tak v administrativě Spojených států. I přes romantické snahy o rozpuštění vojenských bloků a příležitostné evropské sny o bezpečnostní autonomii se potvrdila její prozíravost. Díky Madeleine Albrightové je Evropa „celistvější, svobodnější a mírová“ – s bolestnou výjimkou těch zemí, které dosud zůstaly stát stranou.

Je nanejvýš záhodno, aby byla naše strategická spolupráce s USA co nejširší. Vedle bezpečnosti bychom neměli rezignovat na snahu liberalizovat obchod, jakkoli je obtížná, a případně rozšířit záběr Rady pro obchod a technologie.

V jednotě je naše síla. K překvapení skeptiků náš jednotný postup proti ruské agresi, jak v NATO, tak v EU, dokázal, že můžeme obstát. Ruská agrese je skutečně zlomovým momentem. Obrátila vzhůru nohama celou řadu evropských politik. Jiné si vyžadují důkladné přehodnocení.

Česko bylo v roce 2022 na čele tohoto úsilí. Naše druhé předsednictví Radě EU v mnoha oblastech zásadně přispělo k formulaci konkrétních politických odpovědí na ruskou výzvu – především v otázce energetiky. Dokázali jsme, že se na nás lze spolehnout. To platí nejen pro naše předsednictví, ale také pro naši odpověď na ukrajinské potřeby. Domnívám se proto, že Česko dokáže v EU sehrávat ještě větší roli. Je nejvyšší čas ukázat, že střední Evropa dokáže být motorem pozitivních změn.

Není geopolitičtější politiky, než je politika rozšíření. Nový geopolitický imperativ si žádá novou dynamiku v rozšiřování Unie. Příliš dlouho jsme některé evropské země nechávali napospas geopolitické manipulaci. Naše ambice je jasná: musíme dokončit evropskou, a tam, kde to bude žádoucí, i atlantickou integraci zemí západního Balkánu a Asociovaného tria. Jak jsem řekl na Valném shromáždění Organizace spojených národů před dvěma týdny, Česko si je své odpovědnosti vědomo. Hodláme zajistit, aby nikdo nezůstal opomenut.

Musíme zásadně změnit své uvažování. Kvůli našemu dlouhodobému zájmu musíme najít odvahu k velkému kroku. Frustrace a rostoucí pocit odcizení v některých evropských zemích je pro nás skutečným problémem.

Poučme se z prozíravého postřehu Václava Havla, který pronesl v projevu ve francouzském Senátu v roce 1999. Tehdy odkazoval na rozšíření EU o střeoevropské země. Havel nám připomněl, že *„šance, která se před Evropou otevírá” – „naděje na trvalý mír a bezpečnost” – „se naplní jen tehdy, bude-li účast umožněna všem.”* Havel také varoval před *„nedůvěrou k [v té době]novým*

demokraciím”. „Pokud existuje strach, že budou nepřiměřeně ujídat ze společného koláče či celkový strach z nich jako něčeho nového a těžko vyzpytatelného,” pokračoval Havel, „začne se Evropa znovu dělit a toto nové dělení se záhy stane daleko vážnějším důvodem ke strachu, než jaký nahání novost či neotesanost dnešních postkomunistických demokracií.”

Neměli bychom rozšíření odsouvat do hypotetické budoucnosti, kdy s námi kandidátské země budou dokonale sladěny. Rozšíření je cílem, který posiluje – a nikoli rozmělnuje – naši bezpečnost a který přispívá ke stabilitě demokracií. Naše kritéria musí být transparentní a dosažitelná. Tam, kde to bude možné, potřebujeme věrohodný harmonogram. Současně ale nesmíme přistoupit na kompromisy, co se týká našich principů a sdílených hodnot, které jsou zakotveny ve smlouvách, na nichž stojí Evropská unie, totiž úcty k lidské důstojnosti, svobod, demokracie, rovnosti, právního státu a dodržování lidských práv.

Moje země ví, kde dokáže nejlépe přispět. Přístupovým procesem do EU jsme si sami prošli. S kandidátskými zeměmi již sdílíme naši zkušenost a jsme připraveni jim pomáhat s reformami. To je také významným momentem mých setkání s lídry ze západního Balkánu a východní Evropy.

Musíme vytvořit pobídky, kterými proces rozšíření podpoříme. Na prvním místě je potřeba flexibilnější přístup. Na stole již máme slibné návrhy. Hledejme způsoby, jak kandidátským zemím zpřístupnit vybrané unijní politiky a adekvátně je začlenit do rozhodovacího procesu.

Otázka rozšíření se pochopitelně pojí s otázkou efektivity EU – tedy otázkou, která v menších a středně velkých členských státech není příliš populární. Musíme však být připraveni v domácí diskusi zvážit různé návrhy, jak upravit rozhodovací proces EU, včetně přechodu

k hlasování kvalifikovanou většinou v některých oblastech. Musíme zvýšit povědomí o tom, že stabilita a moc – jinými slovy schopnost společně jednat – jsou naším sdíleným zájmem.

Další oblastí, kterou bych chtěl zmínit, je evropská obrana. Dominantní role NATO jako poskytovatele ochrany již nesmí znamenat, že Evropa bude zanedbávat své bezpečnostní závazky. Je bezpodmínečně nutné posílit evropský pilíř NATO a zlepšit evropskou interoperabilitu.

Nejspíš budeme muset překročit cíl 2% výdajů na obranu. Pokud omezíme svou závislost na USA a vytvoříme evropské strategické nástroje (*strategic enablers*), půjde o náš příspěvek k transatlantickému partnerství.

Krátce jsem se dotkl naléhavosti geopolitické situace a jejích následků pro rozšíření a obrannou politiku. Z dlouhodobého pohledu je zásadním faktorem našeho budoucího úspěchu vnitřní odolnost našich společností.

Musíme se soustředit na prvky, které narušují důvěru – tedy předivo, které drží naši společnost pohromadě. Posilujme důsledně evropský demokratický model: naši demokratickou kulturu a odhodlání dávat smysluplný prostor občanům. Chci si stanovit demokratickou odolnost jako jedno z ústředních témat svého prezidentství, a proto plánuji zorganizovat na toto téma konferenci v Praze.

Důvěra je velmi cenným statkem. Lidé musí vědět, že žádná země, žádný region ani žádný občan nezůstává stranou. Musíme snižovat nerovnosti a postupovat inklusivně. To je mimo jiné důvod, proč byla pro transformující se země jako Česko tak důležitá politika soudržnosti.

Nyní před námi stojí další významná transformace: zelená transformace. Je naším společným zájmem zajistit, aby šlo o spravedlivou transformaci, která zohlední všechny sociální náklady. Je to velký úkol, který na různé evropské regiony dopadá

různou měrou, zvláště pak na země, které jsou závislé na průmyslu. Náklady a zisky nejsou rovnoměrně distribuovány a evropské politiky by to – při zachování vysokých ambicí – měly zohlednit. Jsem rád, že to minulý týden v Praze uznala předsedkyně Evropské komise Von der Leyen.

Geopolitické změny a zelená transformace se musejí promítnout do našich obchodních a průmyslových politik. Evropa a její transatlantičtí partneři jsou stále v pozici, kdy mohou utvářet mezinárodní pravidla. Je potřeba dosáhnout v klíčových oblastech otevřené strategické autonomie. Již se nám potvrdilo, jak draho může stát závislost na nespolehlivých nebo nepřátelských dodavatelích energií, technologií a surovin. Naší ambicí musí být, abychom dosáhli postavení, kdy pro naše rivaly bude příliš bolestivé nás vydírat. Za tímto účelem bychom měli navýšit své úsilí o prohloubení obchodních a investičních dohod – především s podobně smýšlejícími zeměmi po celém světě.

Evropa není v pozici, aby by mohla světu vnucovat své vnímání dobra a zla – jak upozornil Václav Havel ve svém projevu „*Evropa jako úkol*” z roku 1996. Tím spíše musíme usilovat o hlubší spojení mezi demokraciemi bez ohledu na zeměpisnou vzdálenost.

Musíme chápat, že bude stále těžší získat na mezinárodní scéně podporu pro naše hodnoty. Neměli bychom proto přestat zdůrazňovat, jak důležité je dodržovat přijatá pravidla. Pokud se mezinárodní právo stane pouhým kusem papíru, je to cesta do neštěstí.

Na globálním jihu nyní máme zcela jinou úlohu. Čelíme zrádnému ruskému narativu, který Západ vykresluje jako věčného kolonizátora, či, abych citoval ministra Lavrova - “Říši lži”. Jde o nepokrytý pokus překroutit skutečnost a přeformulovat ruskou válku vůči Ukrajině.

Musíme udělat, co je v našich silách, abychom tento narativ zvrátili. Musíme demonstrovat náš upřímný zájem o tyto regiony, a to prostřednictvím politické přítomnosti, na míru šité pomoci a spravedlivého, udržitelného obchodu a investic.

Afrika zůstává přirozeným partnerem Evropy. Proto vítám nedávné vyhlášení nového strategického přístupu EK.

Česko jako země bez koloniální minulosti, zato se zkušeností s ruskou rozpínavostí, má v Africe obzvláště dobrý předpoklad k aktivní roli. Můžeme stavět na naší věrohodnosti a solidní „značce“. Díky dějinným okolnostem získali představitelé některých těchto zemí, například Mozambiku, vzdělání v češtině.

V současné situaci před námi stojí mnoho bezpochyby složitých úkolů. Přesto věřím, že naše demokracie mají všechny nezbytné nástroje, aby uspěly a trvale prospívaly. K tomu se musíme etablovat jako skutečné politické společenství. Potřebujeme nejen užší koordinaci na politické a odborné úrovni, ale musíme se také otevřít širší veřejnosti. Další zkouškou budou volby do Evropského parlamentu v roce 2024. Naším společným úkolem je posílit povědomí, že Evropa a demokratický svět jsou přirozeným rámcem našeho rozhodování.

Vážený studenti ročníku Madeleine Albrightové,

jako polygloti, světoobčané a zdravě ambiciózní lidé v tomto úkolu budete hrát speciální roli. Ve vašich rukách spočívá spousta zodpovědnosti. Ať vás osud zavane kamkoliv, až opustíte sály *College of Europe*, přeji vám ve vašem úsilí vše nejlepší!

Děkuji vám za pozornost!

Petr Pavel, prezident České republiky, T'zand, Bruggy, 3. října 2023

[zpět na seznam zpráv](#)